

A Médiatanács 551/2016. (V. 17.) számú határozatának kivonata

Tényállás

A Médiatanács bejelentés alapján vizsgálta a Magyar Hírlap Kiadói Kft. médiatartalom-szolgáltató Magyar Hírlap elnevezésű nyomtatott, valamint a Magyar Hírlap Online elnevezésű internetes sajtótermékében 2016. november 16-án megjelent „Bayer Zsolt: 9066 Álláspont. Elvettétek tőlem kincseim javát. Elvettétek az Ezeregyéjszakát” című médiatartalmat, mellyel összefüggésben felmerült az Smtv. 17.§ (1) és (2) bekezdések megsértése.

A cikkben a szerző a 2015. november 13-ai párizsi merényletek apropóján foglalkozott az Európát az utóbbi évben elérő tömeges bevándorlással. Bayer Zsolt a merényletek miatt feltörő érzelmeit, gondolatait osztotta meg az olvasókkal. Az írás egészének üzenete az volt, hogy nem szabad több menekültet és bevándorlót beengedni Európába, a földrész határait le kell zárni. E tézis alátámasztására a cikk háborús retorikát használt, amely szerint a merénylők hadat üzentek a kontinensnek:

„Háború van. Háborúban pedig különleges szabályok érvényesek. Háborúban felfüggesztetik sokféle jog és sokféle szabadság, mert háborúban meg kell védeni azt, ami a miénk, és ami az életünk. Háborúban nincs bevándorlás, különösen nem az ellenséges területekről. Háborúban ez egyszerűen elképzelhetetlen. Eddig is öngyilkosság volt, de mostantól a helyzet alapvetően megváltozott.”

A szerző a cikkben az iszlám vallás követőiről mint homogén csoportról beszélt, és potenciális gyilkosnak nevezte a muszlimokat. Ezt követően a cikk kifejezetten a migránsokra fókuszált, akiket szintén potenciális gyilkosoknak nevezett a szerző:

„Ott lapulnak a gyilkosok a bevándorlók között. Kiderült, hogy az egyik párizsi merénylő tizenöt éves körüli volt. A másikat pedig októberben még Horvátországban meg Magyarországon sajnálták és etették, talán még szívhez szóló fényképet is közöltek róla valamelyik újságban. Akkor pedig mondjuk ki végre: tizennégy éves kortól fölfelé potenciális gyilkos mindegyik. És most háború van.”

Végül kitért arra, hogy azok, akik másképp gondolkodnak a migrációról, a menekültekről és a bevándorlásról, háborús bűnösökként kezelendők: *„Aki pedig mostantól nyitott határokról, befogadásról, toleranciáról meg integrációról pofázik, az nem egyszerűen idióta, mint eddig, hanem háborús bűnös, és úgy is kell bánni vele.”*

A Médiatanács döntése

A Médiatanács megállapította, hogy a médiatartalom-szolgáltató megsértette az Smtv. 17.§ (1) és (2) bekezdésekben foglalt, gyűlöletkeltésre és kirekesztésre alkalmas médiatartalmak közzétételét tiltó törvényi rendelkezéseket, ezért a jogsértő magatartás további tanúsítását megtiltotta. Ennek keretében kötelezte a médiatartalom-szolgáltatót, hogy az eljárás tárgyát képező írást haladéktalanul távolítsa el internetes honlapjáról, ezen túlmenően a Médiatanács 250 000 Ft bírsággal sújtotta, valamint a jogsértés tényére utaló közlemény közzétételére kötelezte.

A Médiatanács döntésének indokai

1. A „gyűlöletkeltésre és kirekesztésre alkalmas” tényállási elem médiajogi értelmezése

Az Smtv. 17. § (1) bekezdésben foglalt rendelkezés által tilalmazott magatartás a gyűlöletkeltés. Az Smtv. 17. § (1) bekezdés érvényesülésének vizsgálata során a

Médiatanács a következetes jogalkalmazói gyakorlatnak megfelelően a gyűlölködő kifejezésekkel szembeni korlátozás lehetőségét vizsgáló – büntető-, polgári- és médiajogi vonatkozásban született – alkotmánybírósági határozatokban foglalt mércét vette alapul (pl. 30/1992. (V. 26.), 1006/B/2001., 165/2011. (XII. 20.) AB határozatok), melyek alapján a gyűlöletkeltés az adott közösség ellen irányuló ellenszenv, utálat szélsőséges, erőteljes kifejezése, amely alkalmas arra, hogy másokban is ilyen érzelmeket keltsen, és a közösséggel szembeni jogsértés veszélyét is előidézzék. Az Smtv. 17. § (1) bekezdésben foglalt gyűlöletkeltés tehát szó szerint az erőszak érzelmi előkészítését, az erőszakos konfliktusmegoldásra való buzdítást jelenti.

Az Smtv. 17. § (2) bekezdésben tilalmazott kirekesztést azon médiatartalom valósít meg, amely egy adott közösség elszigeteltségét, a társadalom egyéb rétegeitől való idegenségét, különállóságát igyekszik elérni, vagy amellett érvel. Mindez megvalósulhat úgy, hogy az adott médiatartalom a célzott réteggel kapcsolatos megtévesztő, sztereotip gondolatokat, véleményeket felerősíti, vagy ezt célozza. Kirekesztő a médiatartalom továbbá, ha annak kinyilvánítója arra törekszik, hogy az adott közösség tagjait valamilyen módon megakadályozza abban, hogy alkotmányos jogait érvényesíthessék, illetőleg ezt számukra megnehezítse. Az ilyen szándék végső soron az adott közösség tagjainak a mindenki mással egyenlő mértékben megillető méltósághoz való joga érvényesülését, érvényesíthetőségét ássa alá.

A vélemény- és sajtószabadság kiterjed a sértő, akár szélsőséges álláspontok közzétételének lehetőségére is. A sajtószabadság korlátozásának nem lehet indoka a szélsőséges vélemények elutasítása, hanem csak más, a sajtószabadsággal szembeni védelemre is érdemes alapvető jog vagy alkotmányos érték [Alaptörvény, I. cikk (3) bekezdés] megóvásának szándéka vezethet a jogsértés megállapítására. A szólás- vagy sajtószabadság gyakorlása nem teszi lehetővé a gyűlöletkeltő és a kirekesztő vélemények közzétételét, azaz a védelem ezen álláspontokra nem terjed ki, ezek a vélemények alkotmányos módon kizárhatók a demokratikus nyilvánosságból. (Ezt az Alkotmánybíróság legutóbb a jelenleg hatályos törvényi szabályozás kapcsán a 165/2011. (XII. 20.) AB határozatában is megerősítette.)

A médiaszabályozás vonatkozó rendelkezései elsősorban azt célozzák, hogy a közönség (a médiatartalmak befogadói) számára olyan nyilvánosság álljon rendelkezésre, amely tiszteletben tartja az emberek, közösségek egyenlőségét, egyenlő emberi méltóságát, mindamellett, hogy bizonyos mértékben – a sajtószabadság gyakorlása által – lehetővé teszi, megengedi az ezekben való sérelem okozását. Az Smtv. 17. §-a által tehát – közvetett módon – a megtámadott közösségek, illetve azok tagjai is védelemben részesülnek.

Az Smtv. 17. § (1) és (2) bekezdése szerint már önmagában annak a médiatartalomnak a közzététele is jogsértő, amely gyűlöletkeltésre – a fentiekben idézett fogalmi meghatározások szerint az ellenséges érzelmek felkeltésére –, illetve kirekesztésre alkalmas, és ez, a gyűlölet felkeltésére való alkalmasság, a megtámadott közösség sérelmének reális esélyét hordozza. Nem tényállási elem tehát, hogy a gyűlölet érzete, valamint a sztereotip gondolatok a közönségben valóban kialakuljanak, és ebből következően még kevésbé az, hogy a megtámadott közösséget tényleges – fizikai – sérelem vagy fenyegetés érje.

2. A médiatartalommal érintett közösség(ek) azonosítása

Az Smtv. 17. § (1) és (2) bekezdéseiben foglalt rendelkezések alanyai csoportok, közösségek, melyek közül a jogalkotó egyes, az Alaptörvény és a nemzetközi egyezmények által is kiemelt – nemzeti, etnikai, nyelvi, vallási alapon összetartozó - csoportokat külön nevesített. Az alkotmánybírósági értelmezés szerint a védett közösség bármely ismérv alapján elkülönülő személyek csoportját jelentheti [30/1992. (V. 26.) AB határozat], azonban

az „elkülönülésnek” valósnak és érzékelhetőnek kell lennie. Ahhoz, hogy védelmet kapjon, az adott csoportnak, közösségnek olyan alapon kell szerveződnie, amely tagjai személyiségének lényegét határozza meg [96/2008. (VII. 3.) AB határozat].

Elsődlegesen azt kell tisztázni, hogy a médiatartalomban érintett muszlimok, illetve „bevándorlók” („migránsok”, „menekültek” stb.) tekinthetőek-e a gyűlöletkeltés és kirekesztés tilalmára vonatkozó törvényi tényállás alkalmazása szempontjából elkülönülő csoportnak, közösségnek.

Az első esetben nyilvánvaló, hogy a muszlimok, az iszlám vallást követő személyek ilyen közösségnek minősülnek, ezt erősíti meg Smtv. 17. § (1) és (2) bekezdésében is szereplő „vallási közösség” kifejezés is. A „vallási közösség” fordulatnak a szabályozásban való kifejezett megjelenésének indokálul szolgál, hogy a vallási meggyőződés az egyik, ha nem a legerősebb csoportképző körülménynek tekinthető.

Megjegyzendő, e körben nem releváns a médiatartalom-szolgáltató nyilatkozatában foglalt azon álláspont, miszerint a szerző csak a muszlim közösség egy részét állította be negatív színben, és kiemelte, hogy vannak olyan muszlimok is, akiket ő – személy szerint – szeret. A médiatartalomban a szerző egy-két, általa – vélhetően személyesen is – ismert muszlim vallású személyen kívül a közösség tagjait homogén csoportként kezelve potenciális gyilkosoknak mutatta be, így a médiatartalom-szolgáltató által előadottak a tartalom általánosító jellegére tekintettel nem bírnak relevanciával.

A szerző által említett „bevándorlók” mint közösség azonosítása az előbbinél összetettebb kérdés. A kifogásolt médiatartalomban maga a szerző is homogén, a külvilág számára érzékelhető, csoportképző tulajdonsággal bíró közösségként kezeli a bevándorlókat (migránsokat, menekülteket).

A „közösséget” nem csak saját tagjai meglévő közös vonásai, hanem a velük szemben állóktól való megkülönböztetőségük is egybekovácsolhatja, teheti jogi értelemben közösséggé. Továbbá, egy csoport létehez nem szükséges, hogy minden tagjának valamennyi lényeges, személyiségét meghatározó tulajdonsága megegyezzen, elegendő, ha van olyan, a „külvilág” számára is érzékelhető közös tulajdonságuk, személyiségjegyük, amely eléggé lényeges és fontos ahhoz, hogy közöttük kötőerőt képezzen, és őket így csoporttá tegye.

A cikk és a bevándorlás kérdéséről szóló magyar és európai közbeszéd éppen ebből indul ki, nevezetesen, hogy a bevándorlók az európai civilizáció szempontjából homogén, jól körülhatárolható csoportot alkotnak. Függetlenül származásuktól, Európába érkezésük körülményei, annak indokai közötti hasonlóság, illetve önmagában annak ténye már egyfajta sajátos csoporttá teszi őket. Ráadásul a bevándorlók többsége muszlim vallású; a vallási meggyőződés pedig talán a létező legerősebb csoportalkotó szempont.

Európai szemszögből a bevándorlók azonosítható közösséget alkotnak, egyes területeken egységesen kezelendő kérdések merülnek fel velük kapcsolatban (menekültügyi szabályok alkalmazása, táborokba terelés, befogadás/kiutasítás felőli döntés, majdani társadalmi integráció kérdései, iszlám fenyegetés stb.). Minden európai államban sajátos jogszabályokat alkalmaznak és változatos gyakorlat alakult ki a bevándorlók kezelésére.

Kiemelendő, hogy a magyar és európai közbeszédben, közéletben a bevándorlók elkülönülő csoportot képeznek, sőt, éppen ez a róluk folyó viták kiindulópontja, amelynek elismerése nélkül az egész vita értelmetlen volna (ha ugyanis nincs elkülönülés, akkor nem merülhet fel sem vallási, sem más alapú gyűlölködés, illetve nem lehet kérdéses a társadalmi integráció sikere sem).

A fentieket alátámasztandó, hangsúlyozni szükséges, hogy maga az ügyben vitatott médiatartalom is evidens módon indul ki a bevándorlók elkülönülő, csoportként, közösségként való létezéséből.

3. A médiatartalomban megjelentek értékelése

A vizsgált médiatartalom (interneten, illetve nyomtatásban megjelenő újságcikk) olyan témában született, amely a teljes demokratikus nyilvánosságban érdeklődésre tartott számot. A médiatartalomban két közösség azonosítható: muszlimok és – az elsősorban – közel-keleti, közép-ázsiai migránsok. A cikk szerzője a migránsokat (menekülteket, bevándorlókat) a muszlimokkal azonosította, így általánosító megjegyzései hol a muszlimokra, hogy a bevándorlókra vonatkoztak.

Az említett közösségeket a szerző homogén, az európai társadalmakkal ellenséges, sőt azokkal háborúban álló csoportokként írta le (*„özönlenek befelé Európába az ellenőrizetlen és ellenőrizhetetlen tömegek az ellenséges területekről”*), és közvetlen kapcsolatba hozta őket a 2015. november 13-ai párizsi merényletekkel (*„Kiderült, hogy az egyik párizsi merénylet tizenöt éves körüli volt. A másikat pedig októberben még Horvátországban meg Magyarországon sajnálták és etették, talán még szívhez szóló fényképet is közöltek róla valamelyik újságban.”*).

A fenti közösségekre való utalás alkalmas volt arra, hogy a közösség egészére „visszahasson”. Az írás ugyanis nem konkrét, a megnevezett közösségekhez tartozó személyekről szólt, illetve nem csupán a jegyzet alapjául szolgáló merényletek elkövetőit bírálta erőteljes hangnemben, hanem a közösségek egészéről mondott véleményt. Azt állította, hogy az említett közösségek minden tizennégy éven felüli tagja potenciális gyilkos.

A közösségekkel szembeni általánosítás a gyűlöletkeltés megállapításának egyik feltétele, ugyanis ha az adott médiatartalom csak a közösség valamely tagjára, tagjaira vonatkozik, úgy nem lehet alkalmas a közösség egészével szembeni gyűlölet felkeltésére. Jelen ügyben vizsgált cikk olyan általánosítást tartalmazott, amely a bevándorlók és muzulmánok közösségének majdnem egészére, de legalábbis túlnyomó hányadára vonatkozott.

A cikk által közvetített üzenet elérte a jogsértés szintjét, alkalmas volt a muzulmánok és a migránsok teljes közösségével szembeni gyűlölet felkeltésére.

Az újságcikk tartalmi vizsgálata során megállapítást nyert, hogy az a gyűlöletkeltés mellett a közösségek kirekesztésének tilalmát előíró törvényi rendelkezést is megsértette. A cikk ugyanis alkalmas volt arra, hogy nem kizárólag a terrorcselekményekkel érintett személyekkel, de a megnevezett közösségek valamennyi tagjával szembeni előítéletek kialakítását eredményezze, mivel nem kizárólagosan a terrorcselekmények elkövetői ellen irányult.

Továbbá, a szerző által közvetített mondanivaló egyúttal a többségi társadalomtól való különállásukat igyekezett elérni, illetve arra alkalmas volt, bűnözésre (konkrétan: emberölésre) is eredendően alkalmas csoportként festette le annak tagjait. Ezzel közvetve azt az üzenetet közvetítette a nyilvánosság felé, hogy az Európába érkező migránsok akár egyenes szándékból vagy kényszerből is, de a társadalmi együttélésre nézve potenciális veszélyforrást jelentenek. A szerző ezen felül háborús helyzetnek titulálta a fennálló állapotokat, és mint írja, *„háborúban felfüggesztetik sokféle jog és sokféle szabadság”*; majd miután potenciális gyilkosnak nevezte a tizennégy éven felüli bevándorlókat, ismét hangsúlyozta ezt az állapotot.